

NET DIŞ TİCARET BÜYÜMEYİ BASKILIYOR

Ozan Bakış¹ ve Gökhan Dilek²

Yönetici Özeti

2019 yılının son çeyreğinde Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış seriye göre bir önceki çeyreğe kıyasla yüzde 1,9 artarken geçen yılın aynı çeyreğine göre ise yüzde 6 büyüdü. Böylece GSYH 2019 yılında 2018'e göre yüzde 0,9 arttı ve Yeni Ekonomi Programı hedefinin (yüzde 0,5) üzerinde gerçekleşti. 2019 yılının dördüncü çeyreğinde yıldan yıla büyüme özel tüketim 3,8 yüzde puan ile güçlü bir katkı yaparken kamu harcamaları 0,4 yüzde puan ile oldukça sınırlı bir destek verdi. Yatırım harcamaları büyüme kısmen baskıladı ve 0,2 yüzde puan negatif katkı yaptı. Net dış ticaret ise büyüme oldukça aşağı çekti: İhracatın katkısı 1,4 yüzde puan olurken ithalatın katkısı ise eksi 7,9 yüzde puan oldu ve net dış ticaretin büyüme katkısı eksi 6,5 yüzde puan oldu.

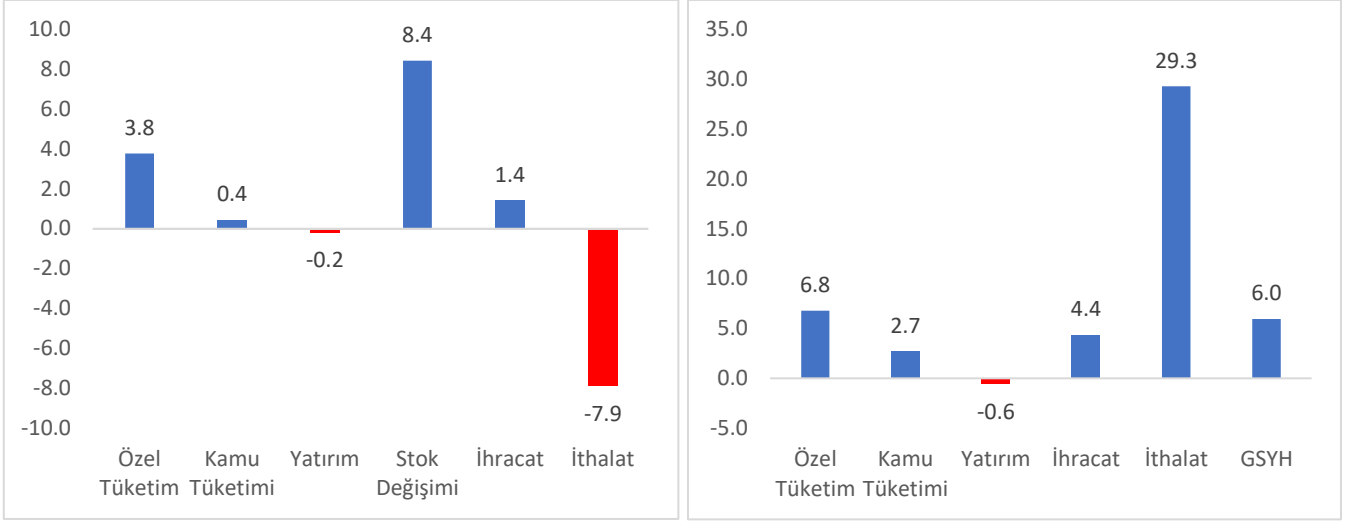
Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış verilere göre özel tüketim (1,8 yüzde puan) ve stok değişimi (2,7 yüzde puan) çeyrekten çeyreğe büyüme yüksek katkıda bulunurken kamu harcamaları, yatırımlar ve ihracatın da pozitif katkıları oldu. İthalat ise eksi 3,8 yüzde puan katkıyla büyüme baskıladı.

Bir önceki notumuzda olduğu gibi stok değişiminin ekonominin kötü gittiği bir dönemde pozitif katkı yapmasını içinde bulunduğumuz dönemde talebin düşük olmasına rağmen üretimin devam ettiği, dolayısı ile geleceğe dönük üretici beklentilerinin iyi olduğu şeklinde yorumluyoruz. Öte yandan yatırımlarda da toparlanmanın başladığı ve ithalatın hızla artmaya başladığı görülmektedir. 2019 yılının dördüncü çeyreğinde yatırım harcamalarının çeyreklik artış hızı yükselmiş ve buna bağlı olarak da büyüme yaptığı katkı artmıştır. Tüm bu işaretleri birlikte değerlendirdiğimizde en azından önümüzdeki yakın dönem için ekonomik büyümenin devam edeceğini öngörüyoruz.

¹ Betam, ozan.bakis@eas.bau.edu.tr

² Betam, gokhan.dilek@eas.bau.edu.tr

Şekil 1: GSYH alt kalemlerinin 2019 4. çeyrekte bir önceki yılın aynı çeyreğine göre büyümeye katkıları (sol şekil) ve büyüme oranları (sağ şekil)

Kaynak: TÜİK, Betam.

Özel tüketimin büyümeye desteği artıyor

Geçen yılın aynı çeyreğine göre birinci çeyrekte yüzde 5, ikinci çeyrekte ise yüzde 1 azalan özel tüketim üçüncü çeyrekte yüzde 1,9 arttı. Dördüncü çeyrekte ise yıllık artış hızı yüzde 6,8'e yükseldi. Büyümeye yaptığı katkı da 3,8 yüzde puan oldu (Tablo 1). Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış rakamlara baktığımızda ise özel tüketimin yüzde 3,1 artarak büyümeye 1,8 yüzde puan katkı yaptığını görüyoruz (Tablo 2). Özel tüketimin büyümeye olan desteğinin artmasında kredi faizlerindeki azalmayla kredi kullanımının artışının ve ertelenmiş talebin gerçekleşmesinin etkili olduğunu düşünüyoruz.

Tablo 1: GSYH alt kalemlerinin 2019 3. ve 2019 4. çeyrekte bir önceki yılın aynı çeyreğine göre büyüme oranları ve büyümeye katkıları

	2019Q3		2019Q4	
	Değişim (%)	Katkı (%)	Değişim (%)	Katkı (%)
Özel Tüketim	1.9	1.1	6.8	3.8
Kamu Tüketimi	5.7	0.8	2.7	0.4
Yatırım	-12.8	-3.7	-0.6	-0.2
Stok Değişimi		2.6		8.4
İhracat	5.1	1.7	4.4	1.4
İthalat	7.9	-1.5	29.3	-7.9
GSYH	1.0		6.0	

Kaynak: TÜİK, Betam

Tablo 2: GSYH alt kalemlerinin 2019 3. ve 2019 4. çeyrekte bir önceki çeyreğe göre büyüme oranları ve büyümeye katkıları (mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış)

	2019Q3		2019Q4	
	Değişim (%)	Katkı (%)	Değişim (%)	Katkı (%)
Özel Tüketim	1.6	0.9	3.1	1.8
Kamu Tüketimi	0.2	0.0	1.2	0.2
Yatırım	1.3	0.3	2.9	0.7
Stok Değişimi		1.5		2.7
İhracat	4.9	1.5	1.1	0.4
İthalat	13.0	-3.6	12.5	-3.8
GSYH	0.8		1.9	

Kaynak: TÜİK, Betam

Yatırımlar toparlanma sinyali veriyor

Geçen yılın aynı çeyreğine göre yatırımlar 2019 yılı birinci çeyrekte yüzde 12,4, ikinci çeyrekte yüzde 22,8, üçüncü çeyrekte ise yüzde 12,8 daraldı. Son çeyrekte ise yıllık yüzde 0,6 azalan yatırımların yıllık büyümeye katkısı eksi 0,2 puan oldu (Tablo 1). Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış rakamlara baktığımızda ise ilk iki çeyrek negatif olan yatırım katkısının üçüncü ve dördüncü çeyreklerde ılımlı olduğunu görüyoruz (Tablo 2).

Stok değişiminde toparlanma³

Yıllık bazda 2019 yılının üçüncü çeyreğinde 2,6 yüzde puan olan stok değişimlerinin büyümeye katkısı, 2019 yılı dördüncü çeyrekte 8,4 yüzde puan olarak gerçekleşti (Tablo 1). Çeyreklik büyümeye bakıldığında da mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış stok değişiminin büyümeye üçüncü çeyrekte 1,5 dördüncü çeyrekte ise 2,7 yüzde puan pozitif katkıda bulunduğunu hesaplıyoruz (Tablo 2).

Net dış ticaret büyümeyi baskılıyor

2019 yılının üçüncü çeyreğinde yıllık büyümeye sınırlı katkı sunan net dış ticaret, son çeyrekte negatif katkıda bulundu. İhracat dördüncü çeyrekte geçen senenin aynı dönemine göre yüzde 4,4 büyürken yıllık büyümeye katkısı 1,4 yüzde puan oldu. İthalatta ise yıllık büyüme yüzde 29,3 oldu ve büyümeyi 7,9 yüzde puan aşağı çekti (Tablo 1). Mevsim ve

³ TÜİK yeni milli gelir serilerini hesaplarırken zincirleme hacim endeksi yöntemini kullanıyor. Zincirleme yöntemde hem toplamsallık sorunu olduğu hem de "stoktaki değişiklikler" kalemi için zincirlenmiş endeksi türetilmediği için stok değişiminin büyümeye katkısı kolayca hesaplanamamaktadır. Zincirleme hacim endeksi yaklaşımında stok değişimi kaleminin büyümeye katkısının nasıl hesaplanacağını kısa süre önce yayınladığımız araştırma notunda detaylı olarak tartışmıştık (bkz. Betam Araştırma Notu 17/217).

takvim etkisinden arındırılmış seriye göre de ithalat bir önceki çeyreğe göre hızla artarken (yüzde 12,5) ihracat artışı hayli ılımlıdır (yüzde 1,1). Bu durumda, net dış ticaretin çeyreklik büyümeye katkısını eksi yüzde 6,5 olarak hesaplıyoruz (Tablo 2).

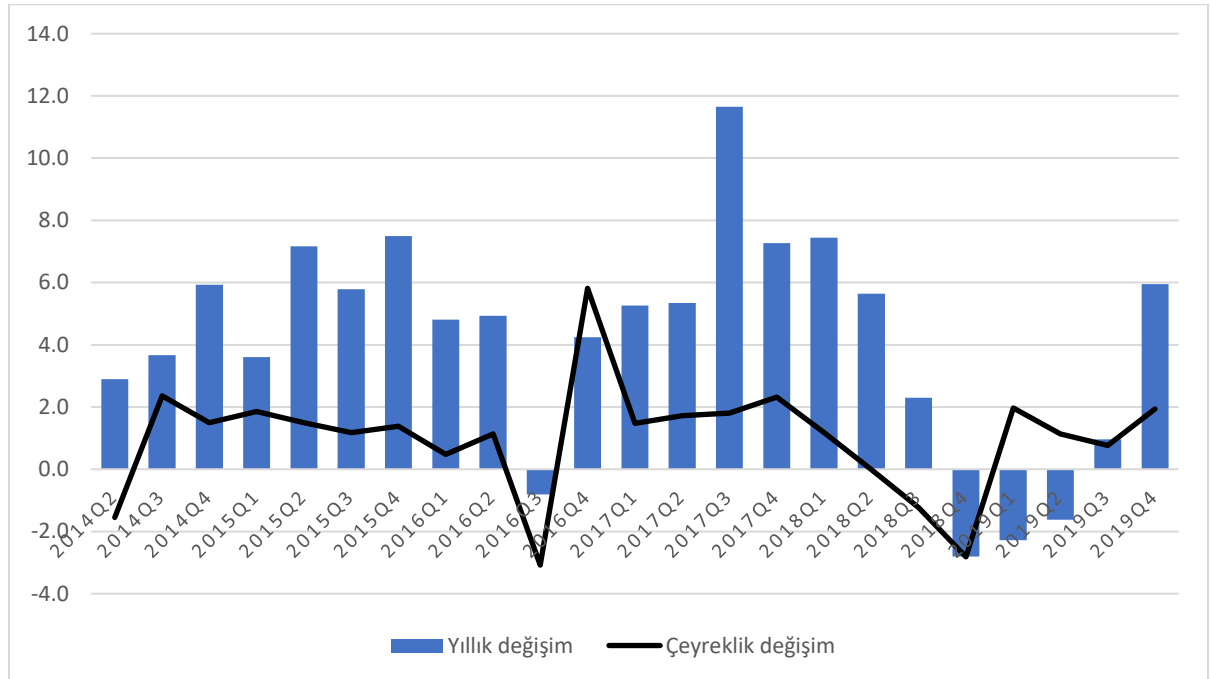
Kamu harcamalarından sınırlı destek

Geçen yılın aynı çeyreğine göre 2019 yılı dördüncü çeyrekte yüzde 2,7 artan kamu tüketimi büyümeye 0,4 yüzde puan katkı yaptı (Tablo 1). Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış çeyreklik büyüme rakamlarına göre ise kamu harcamaları dördüncü çeyrekte üçüncü çeyreğe kıyasla yüzde 1,2 arttı. Büyümeye katkısı ise 0,2 yüzde puan ile sınırlı (Tablo 2).

Büyümenin geleceği

Bir önceki notumuzda olduğu gibi stok değişiminin ekonominin kötü gittiği bir dönemde pozitif katkı yapmasını içinde bulunduğumuz dönemde talebin düşük olmasına rağmen üretimin devam ettiği, dolayısı ile geleceğe dönük üretici beklentilerinin iyi olduğu şeklinde yorumluyoruz. Bu olumlu sinyale rağmen, yatırımlardaki artışın olumlu olmakla birlikte sınırlı kaldığını tespit ediyoruz. İthalat harcamalarındaki artışlar içindi bulunduğumuz dönem için büyümeyi aşağı çekerken ilerisi için üretim projeksiyonunun olumlu olduğuna da işaret ediyor. Bu olumlu beklentiyi doğrulayan bir diğer işaretin de gerçekleşen stok artışlar olduğunu belirtebiliriz. Tüm bu işaretleri birlikte değerlendirdiğimizde en azından önümüzdeki yakın dönem için ekonomik büyümenin devam edeceğini öngörüyoruz.

Şekil 2: Bir önceki çeyreğe ve geçen yılın aynı çeyreğine göre GSYH büyüme oranları

Kaynak: TÜİK, Betam